

BALON, PLANÖR, ÇOK HAFİF HAVA ARAÇLARI OPERASYON UÇUŞ DENETLEME VE DEĞERLENDİRME TALİMATI (SHT- BPC YOL BOYU)

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar ve Kısaltmalar

Amaç

MADDE 1 -(1) Bu Talimatın amacı, 14/10/1983 tarihli ve 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanununa göre sicile kayıtlı ve ticari havacılık faaliyetlerinde bulunan balon, planör ve çok hafif hava araçlarının yol boyu uçuş denetimlerinin standart şekilde yapılmasını sağlayacak esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 -(1) Bu Talimat, 2920 sayılı Kanuna göre ruhsat almış balon, planör ve çok hafif hava aracı işletmelerini, ilgili uçuş ekiplerini ve Genel Müdürlükte görevli ilgili kontrol pilotlarını kapsar.

Dayanak

MADDE 3 -(1) Bu Talimat, 2920 sayılı Kanuna, 15/07/2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4 numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 437 nci ve 441 inci maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar ve kısaltmalar

MADDE 4 -(1) Bu Talimatta geçen tanımlar;

- a) Balon: Motorlu olmasına rağmen sıcak hava gemileri, gaz balonları, sıcak hava balonları, karma balonlar dahil olmak üzere, havadan hafif gaz ya da burner kullanılarak uçuşunu sürdüren, motorsuz, havadan hafif insanlı hava aracını,
- b) Çok Hafif Hava Aracı (Sabit Kanat): Motor teçhizatına sahip, azami kalkış ağırlığı 750 kg ve altında olan sabit kanatlı hava araçlarını,
- c) Çok Hafif Hava Aracı (Döner Kanat): Motor teçhizatına sahip, azami kalkış ağırlığı 600 kg ve altında olan döner kanatlı hava araçlarını,
- ç) Çok Hafif Hava Aracı-Esnek Kanat (Microlight): Motor teçhizatına sahip, hareketli ağırlık merkezi ile iki eksenle kumanda edilebilen azami kalkış ağırlığı 500 kg ve altında olan esnek kanatlı hava araçlarını,
- d) Denetçi: Genel Müdürlük tarafından işletmelerin uçuş operasyon denetimlerini gerçekleştirmek için yetkilendirilmiş personeli,
- e) Genel Müdürlük: Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünü,
- f) Genel Müdür: Sivil Havacılık Genel Müdürünü,
- g) Hava aracı: Havalanabilen ve havada seyredebilme kabiliyetine sahip her türlü aracı,
- ğ) Hava aracı uçuş el kitabı: Hava aracına ilişkin geçerli ve kabul edilen işletim sınırlamalarını ve bilgileri içeren belgeyi,
- h) Hava aracı kategorisi: Uçak, helikopter, hava gemisi, planör, serbest balon ve çok hafif hava araçları gibi belirli temel özelliklere göre hava aracının sınıflandırılması,
- ı) Havacılık İşletmesi: Türk tescilli hava araçları ile ticari hava taşımacılığı faaliyetlerinde

bulunan işletmeyi,

i) Kontrol Pilotu: Pilot adaylarının, pilotların, uçuş öğretmenlerinin ve diğer kontrol pilotlarının yeterlilik kontrolü/yetenek testlerini yapmak üzere Genel Müdürlük tarafından yetki kategorileri onaylanarak atanan ve isimleri yayımlanan öğretmen pilotları,

j) Kokpit: Pilot mahallini,

k) Uçuş süresi: Bir hava aracının kalkış yapmak maksadıyla, kendi gücü ile veya harici bir güç uygulanmak suretiyle ilk hareketine başlama anından, uçuşun veya görevin sonunda tam durarak yolcu, yük veya diğer muhteviyatı indirme ve/veya bindirme amacıyla kendisine tahsis edilen park yerine gelme anına kadar geçen toplam süreyi,

l) Uçuş Süresi (Balon): Sepetin kalkmak amacıyla yerden ayrıldığı andan uçuşun sonunda nihai durduğu ana kadar geçen toplam süreyi,

m) Yolcu: Yer ve zaman faydası sağlamaksızın herhangi bir tarihi, kültürel veya turistik bölgeyi, belirli yükseklikten seyredilebilir amacıyla balon, planör veya çok hafif hava araçları ile uçuş deneyimi yaşamak amaçlarıyla ücret karşılığında uçuşa katılım sağlayan kişiyi,

ifade eder.

(2) Bu Talimatta geçen kısaltmalar,

a) AFM: Hava aracı uçuş el kitabını,

b) ATC: Hava trafik kontrolünü,

c) BPL: Balon pilot lisansını,

ç) ÇHHA: Çok hafif hava aracını,

d) MTOW: Hava aracı maksimum kalkış ağırlığını,

e) NOTAM: Havacılara uyarı mesajını,

f) OM: İşletme el kitabını,

g) SH-BYS: Sivil Havacılık Bilgi Yönetim Sistemi,

ğ) SHT-OPS-B: 06/01/2022 tarihinde yayımlanan Balon Uçuş Operasyonlarına Yönelik Usul ve Esaslar Talimatı'nı,

h) SHY-İPC: 29/1/2013 tarihli ve 28543 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Tarafından Verilecek İdari Para Cezaları Hakkında Yönetmeliği,

ı) SOP: Standart operasyon usullerini,

i) SPL: Planör pilot lisansını,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM Uygulama Esasları

Yol boyu kontrolleri

MADDE 5 -(1) Yol boyu kontrolü, uçuş faaliyetleri sırasında uçuştan sorumlu pilotun, varsa yardımcı pilotun kokpit veya sepet gözetimi, hava aracını işletim limitleri, uçuş kontrol yöntemleri, hava aracı sistemleri ve ekipmanlarını kullanım, normal, normal olmayan ve acil durum usulleri, uçuş emniyeti uygulamaları ve yer ekibinin yeterlilikleri ile yapılan uçuş operasyonunun ilgili ulusal ve uluslararası mevzuata, işletme el kitaplarına ve genel işletme kurallarına uygunluğunun kontrolünü içerir.

(2) Bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen hususlar ile birlikte balon uçuş operasyonlarında, yolcuların bulunduğu ortamda uçuş ekibinin, yolcular ve balon operasyonuna hakimiyeti ile sevk ve idare yeterliliğinin kontrolünde aşağıdaki hususlara ayrıca dikkat edilir:

a) Uçuş ekibinin uçulacak balona uygun geçerli lisans ve belgeleri,

b) Uçuş ekibinin ticari uçuş ekibi lisansı ve balon kapasitesine, uçulacak bölgeye uygun yetki ve deneyimi,

- c) Balonun AFM'sine göre hazırlanmış yükleme planı,
- ç) NOTAM'lar,
- d) Kalkış alanı,
- e) İniş zamanlaması, iniş alanı seçimi,
- f) Hava durumu analizi,
- g) Yakıt planlama kontrolü,
- ğ) Uygun uçuş planlaması, operasyonel sınırlamalar,

h) Operasyon için gerekli ekipman ile acil durum ve hayatta kalma teçhizatları mevcut, erişilebilir ve faal olduğunun kontrolü,

ı) Yolcuya ait bilgilerin bulunduğu manifesto niteliğinde kayıtların tutulması ve emniyet tedbirlerinin alınması maksatlı, acil durumları da kapsayan hava aracı ve yapılacak uçuş ile ilgili bilgilendirmenin yapıldığı prosedüre uygunluk kontrolü,

- i) Hava trafik, çevre kontrolü ve ATC yönetimi,
- j) Uçuş esnasında yolcu ile iletişim,
- k) Uygun uçuş, yer ekip planlaması ve uçuş ekibi mesai saatleri uygunluğu.

(3) Bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen hususlar ile birlikte planör ve çok hafif hava aracı işletmeleri tarafından gerçekleştirilen operasyonlarda yolcu pozisyonunda uçulmak suretiyle, uçuş ekibinin yolcu ve hava aracı operasyonuna hakimiyeti ile sevk ve idare yeterliliğinin kontrolünde aşağıdaki hususlara dikkat edilir:

a) Uçuş ekibinin uçulacak planöre veya çok hafif hava aracına uygun geçerli lisans ve belgeleri,

- b) Uçuş ekibinin ticari uçuş yetki, yeterlilik ve deneyimi,
- c) Planörün veya çok hafif hava aracının kapasitesi,
- ç) Gezi, tur maksatlı yapılacak uçuş için bölge planlaması ve hazırlanmış uçuş planı,
- d) NOTAM'lar;
- e) Kalkış alanı,
- f) Operasyon alanı ve uygun iniş alanları,
- g) Hava durumu analizi,
- ğ) Yakıt planlama kontrolü,
- h) Uygun uçuş planlaması, operasyonel sınırlamalar,
- ı) Yükleme işlemleri kontrolü,

i) Operasyon için gerekli ekipman ile acil durum ve hayatta kalma teçhizatları mevcut, erişilebilir ve faal olduğunun kontrolü,

j) Yolcuya ait bilgilerin bulunduğu manifesto niteliğinde kayıtların tutulması ve emniyet tedbirlerinin alınması maksatlı, acil durumları da kapsayan hava aracı ve yapılacak uçuş ile ilgili bilgilendirmenin yapıldığı prosedüre uygunluk kontrolü,

- k) Hava trafik, çevre kontrolü ve ATC yönetimi,
- l) Uçuş esnasında yolcu ile iletişim,
- m) SOP uygunluk,

n) Uygun uçuş ekibi ve yer ekibi planlaması ve uçuş ekibi mesai saatleri uygunluğu.

(4) Yol boyu kontrolleri; balon için EK-1'de bulunan "FR.157-Balon Yol Boyu Uçuş Kontrol Listesi" ve planör ve çok hafif hava araçları için EK-2'de bulunan "FR.158-Planör ve ÇHHA Yol Boyu Uçuş Kontrol Listesi" içerisinde yer alan standart denetim kontrol formlarına uygun olarak gerçekleştirilir. Bu formlardaki konu başlıklarının açıklamaları ve bulgu kategorileri, EK-3 ve EK-4' te bulunan "FR.159-Balon Yol Boyu Kategorizasyon Tablosu" ve "FR.160-Planör, ÇHHA Yol Boyu Kategorizasyon Tablosu" kapsamında tespit edilir.

Yol boyu kontrolünün amacı

MADDE 6 -(1) Yol boyu kontrolünün temel amacı; operasyon kontrol yöntemleri ve

uygulamaları, ilgili tesis, ekipman ve hizmetleri ile uçuş ve yer ekibinin yetkilendirildikleri operasyonu yapabilme yeterliliklerinin değerlendirilmesidir.

(2) Kontrol pilotu, uçuş öncesi faaliyetlerden uçuş sonrasındaki faaliyetlere kadar uçuş operasyonuna dahil olan ilgili tüm personeli denetleme yetkisine sahiptir.

(3) Kontrol pilotu, operasyonun, işletme talimatları ile ulusal ve uluslararası sivil havacılık mevzuatına uygunluğunu denetler.

Yol boyu kontrol usulü

MADDE 7 -(1) Yol boyu kontrolleri, sorumlu pilotun, varsa gözlemci pilotun ve yer ekibinin görevlerini engellemeyecek ve dikkatlerini dağıtmayacak şekilde gerçekleştirilir.

(2) Uçuş sırasında uçuş ekibinin hava aracı işletim limitleri, ulusal ve uluslararası mevzuata uygunluk, işletme el kitapları, uçuş kontrol yöntemleri, hava aracı sistemleri ve ekipmanı veya normal ve acil durum usullerine ilişkin sorulara karşılık, belirsiz ve doğru olmayan cevaplar veya davranışlar gösterilmesi halinde, kontrol pilotu bu tür sorularını uçuş sonrasına ertelemeli ve uçuş emniyetini riske etmemelidir.

(3) Kontrol pilotu, uçuş ekibinin bölgede uçan diğer trafikler ve yer ekibi ile yapmış olduğu haberleşmeler ile kalkıştan itibaren bölgede bulunan diğer hava araçlarının da uçuş öncesi, uçuşta ve inişte operasyonlarını izler. Kontrol pilotu, uçuşun her aşamasında uçuş ekibi ile yolcu koordinesini ve uçuş ekibinin uçuşta yolcu üzerindeki talimatlarının güvenilirliğini gözlemler.

(4) Kontrol pilotu, hava trafik kontrolünü, meydan uçuşa elverişliliğini, havaalanı ile ilgili yöntemler, hizmetler veya faaliyetlerin emniyetini olumsuz yönde etkileyecek herhangi bir aksaklık görmesi halinde derhal ilgili yetkililere bildirimde bulunmalıdır.

(5) Kontrol pilotu, yol boyu kontrolü sonrasında, ilgili sorumlu pilota, varsa gözlemci pilota ve yer ekibine kontrolün sonucu hakkında kısa bir briefing verir.

Bilgi toplama

MADDE 8 -(1) Yol boyu kontrolü öncesinde; kontrol pilotu tarafından işletme hakkındaki aşağıdaki hususlar incelenerek kontrole hazırlık yapılır:

- Uçuş ve yer ekibi bilgileri,
- Uçuş ekibi eğitimleri, yeterlilik ve ilave yetki kontrolleri,
- Uçuş ekibi lisansları ve sağlık sertifikaları,
- Daha önce yapılmış olan operasyonel uçuş kontrol denetimleri,
- Hava aracında yapılan kontroller ve gözlemler,
- İşletmeye yapılmış olan denetimlerin denetim sonu raporları,
- İşletme el kitapları.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Denetim Görevleri

Yol boyu kontrol esasları

MADDE 9 -(1) Kontroller, en az bir kontrol pilotu tarafından yapılır.

(2) Kontroller, haberli ve habersiz olarak yapılır.

(3) Kontrol pilotu, kontrol öncesi haberli ve habersiz yol boyu kontrolü gerçekleştireceği hava aracı ve uçuş ekibini tespit ederek, ekip değişimi yapılmayacak ve yolcu manifestosuna kontrol pilotu dahil edilecek şekilde işletmeye bildirir. İşletme tarafından yükleme planında gerekli revizyon yapılır.

(4) Kontrol pilotu, haberli ve habersiz kontrol için planlanan uçuş saatinden en az 30 dakika önce hava aracı kalkış alanına gider ve uçuş ekibine yapacağı kontrol hakkında kısa bir briefing ile

birlikte yol boyu kontrolüne başlar.

(5) Hava aracının sorumlu pilotu, kontrol pilotunu hava aracına alır ve kontrolün yapılmasına yardımcı olur.

(6) Haberli ve habersiz kontroller öncesinde, kontrol pilotunun uçuşa dahil olması ile balonun mevcut kalkış ağırlığı SHT-OPS-B Ek-1 Altbölüm BAS BOP.BAS.200'e göre balonun azami kalkış ağırlığı limitler içerisinde değilse kontrol uçuşu iptal edilir veya gözlemci pilot uçuşa alınmaz, gözlemci pilotun yerine kontrol pilotu uçuşa katılır. Diğer hava araçlarında ise sorumlu pilot ve kontrol pilotu ile birlikte mevcut kalkış ağırlığı AFM'ye göre azami kalkış ağırlığı limitleri içerisinde değilse kontrol uçuşu iptal edilir.

(7) Kontrol pilotu, uçuş boyunca sepette/kokpitte, yolcu olarak bulunur. İlgili işletme, kontrol pilotunu uçuş ekibi statüsünde değerlendirir ve uçuş ekibine dâhil eder.

(8) Herhangi bir sebeple kontrol yapılan hava aracının gidilen bir havaalanında veya meydana kalması halinde, denetçi uçuş ekibiyle birlikte konaklar.

Denetim bulgu sınıflandırılması

MADDE 10 -(1) Kontrol sırasında, bu Talimatın Ek-3 ve Ek-4'ünde yer alan "FR.159-Balon Yol Boyu Kategorizasyon Tablosu" ve "FR.160-Planör, ÇHHA Yol Boyu Kategorizasyon Tablosu" kapsamında herhangi bir uyumsuzluk tespit edilmesi halinde, balon için EK-1'de bulunan "FR.157-Balon Yol Boyu Uçuş Kontrol Listesi" ve planör ve çok hafif hava araçları için EK-2'de bulunan "FR.158-Planör ve ÇHHA Yol Boyu Uçuş Kontrol Listesi" ne bulgu olarak yazılır ve tespit edilen bulgular aşağıdaki şekilde seviyelendirilir.

a) Birinci seviye bulgu: İlgili sivil havacılık düzenlemelerine aykırı olan, emniyet ve güvenlik standardını düşüren, uçuş ve yer emniyeti ile emniyetini doğrudan ciddi olarak etkileyebilecek önemli bir yetersizlik, kusur veya uygunsuzluktur.

b) İkinci seviye bulgu: İlgili sivil havacılık düzenlemelerine aykırı olan, uçuş emniyet ve güvenlik standardının düşmesine yol açabilecek ancak uçuş ve yer emniyeti ile emniyetini doğrudan etkilemeyecek herhangi bir yetersizlik, kusur veya uygunsuzluktur.

c) Gözlem: İlgili sivil havacılık düzenlemelerinde yer alan emniyet standardının artırılmasına yönelik iyileştirme istekleridir.

(2) Uçuş öncesi kontroller esnasında birinci seviye bulgu tespit edilmesi halinde; bulgu ile ilgili düzeltici işlem gerçekleştirilmeden, kontrol pilotu tarafından uçuş operasyonuna müsaade edilmez.

(3) Kontrolde tespit edilen bulgular, referansları ve seviyeleri hakkında sorumlu pilota bilgi verilir.

(4) Kullanılan kontrol formunun bir sureti işletmeye iletilmek üzere imza karşılığında sorumlu pilota teslim edilir. Sorumlu pilotun kontrol formunu imza karşılığı teslim alması ile ön denetim raporu işletmeye tebliğ edilmiş olur. Sorumlu pilotun kontrolle ilgili bir yorumu veya çekincesi veya itirazı var ise formun altına ilave edilir.

(5) Ön denetim raporu; işletmelerin uçuş emniyetinin aksatılmadan sürdürülmesine yönelik, tespit edilen bulguların en kısa sürede giderilmesi için bilgi sağlayıcı mahiyette olup, kesinlik arz etmez. Ön denetim raporunda yer alan bulgular ve bulgu kategorileri, Genel Müdürlük değerlendirmesiyle nihai halini alır.

(6) Gerçekleştirilen kontroller sonucu hazırlanan denetleme raporu, SH-BYS sistemi üzerinden işletmeye iletilir. İşletme tarafından tespit edilen hususlara ilişkin kök neden analizleri, yapılan düzeltici/önleyici işlemler ve yapılan düzeltmelere ilişkin değerlendirmeler, yine SH-BYS sistemi üzerinden gerçekleştirilir.

(7) Tespit edilen bulgular, Genel Müdürlük tarafından oluşturulan operasyon uçuş denetimi bulgu havuzunda muhafaza edilir ve yapılan istatistiksel analizler neticesinde tekrar eden, sık tekrarlayan ve genelde görülen bulgular üzerinde Genel Müdürlük ilgili birimlerince gerekli önleyici/giderici tedbirlerin alınması çalışmalarında kullanılır.

(8) En az 5 (beş) balon ile ticari yolcu operasyonu gerçekleştiren işletmeler, Genel Müdürlük tarafından yapılan yol boyu kontrollerine ilave olarak, Genel Müdürlük kontrol pilotlarının haiz olması gereken nitelik yetkilendirme gerekliliklerini taşıma zorunluluğu olmaksızın, uyumluluk izleme sistemleri kapsamında oluşturulacak, asgari C grubu seviyesinde balon pilot lisansına ve 500 saat uçuş tecrübesine sahip sorumlu pilotlar vasıtasıyla ilgili işletme usulleri çerçevesinde, işletme bünyesindeki her 5 balon için ayda en az bir yol boyu kontrolü gerçekleştirir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Son Hükümler

İdari ve cezai yaptırımlar

MADDE 11 -(1) Kontrol pilotu, 2920 sayılı Kanununun 27 nci maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında bir bulgu tespit etmesi halinde, bulgu giderilinceye kadar söz konusu uçuş operasyonunu durdurmakla yetkilidir.

(2) Bu Talimat hükümlerine uymayan işletmelere ve ilgili personele 2920 sayılı Kanununun 27 nci, 30 uncu ve 143 üncü maddelerinde ve SHY-İPC'de belirtilen hükümler çerçevesinde idari yaptırım uygulanır.

Yürürlük

MADDE 12 -(1) Bu Talimat yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

(2) Bu maddenin birinci fıkrasına istisna teşkil etmek üzere, bu Talimatın 10 uncu maddesinin sekizinci fıkrası 31/12/2022 tarihinden itibaren geçerlidir.

Yürütme

MADDE 13 -(1) Bu Talimat hükümlerini Genel Müdür yürütür.

EKLER:

EK-1 - FR.157 Balon Yol Boyu Uçuş Kontrol Listesi

EK-2 - FR.158 Planör ve ÇHHA Yol Boyu Uçuş Kontrol Listesi

EK-3 - FR.159 Balon Yol Boyu Kategorizasyon Tablosu

EK-4 - FR.160 Planör, ÇHHA Yol Boyu Kategorizasyon Tablosu